Marksizm Bibliyoteği No.III

V.İ. Lenin

KARL MARKS

IN

HAYATI
FELSEFESİ
SOSYOLOJİSİ

HİKMET KIVILCIM

1 9 3 5

İstanbul BOZKURT Matbaası

İÇİNDEKİLER

Önsöz.....119

Karl Marks.....121
Marks'ın Filozofik ve Sosyal Doktrini.....127
Filozofik Materyalizm.....131
Diyalektik.....135
Tarihin Maddeci Kavranışı.....139
Sınıf Dövüşü.....143
Karşılıklar.....147

ÖNSÖZ

1- 1. Dünya Savaşı başlarken, Rusça Granat Ansiklopedisi "Marks ve Doktrini" hakkında Lenin'den bir makale istiyor. Fakat, makale 75 bin işareti (kelimeyi) geçmeyecek... Lenin, 1914 Temmuz ve Ekim aylarında İsviçre'de makaleyi kaleme alıyor. Ansiklopedi'ye yazdığı 17 Ekim 1914 tarihli mektubunda diyor ki: "Marks'tan alıp buraya geçireceğim birçok paragraflardan bir üzüntüyle vazgeçmeye katlandım. Bence, bir sözlükte (bilhassa Marksizm'in en tartışmalı sorunları, örneğin felsefesi ile köylü sorunları üzerine) paragraflar alıp anmak önemlidir. Okuyucular Marks'ın bütün belli başlı kurallarını el altında bulundurmalıdırlar, yoksa bir sözlüğün hedefine varılmamış olur." Aynı mektupta Marksizm'in bibliyografisi için ancak 15 bin işaret ayırdığını ve öteki, hele Marksizm'den önceki eğilimleri kısa kesmeye mecbur kaldığını bildiriyor. Lenin'in bu makaleye sığdıramadığı "promarksist"leri kısaca tanımlayan bir makalesi var: "**Marksizm'in Üç Kaynağı**" adı ile, 1913 Mart tarihli Rusça "**Tedrisat**"[Eğitim] *dergisinde* çıkmış. Biz, gerek "**Marks ve Dokrtrini**" gerekse "**Marksizmin Üç Kaynağı**" yazılarının ilk felsefi ve sosyolojik bölümlerini birleştirip, şu broşürcüğü çıkardık. Tekniğimiz böyle gerektiriyor. "**Marksizm'in Ekonomisi, Sosyalizmi, Taktiği**" konularını "Marksizm Biblioteği"mizin No: 4'ünde arayan bulacaktır. "*Ekonomi Politik hani?*" diyenler, şimdilik, kütüphanemizin "*Gündelikçi İş ile Sermaye*" adı ile çıkmış No:1'i ile yetinebilirler.

Bu kitapta "öz Türkçe'yi pişirelim" derken, sözün "dibini yakmamaya" baktık ve bazı söz karşılıklarını gene koyduk.

2 — Bu ölü yazıyı:

a) Kesesi ve vakti dar olanlar okusun. Ucuzdur, kısadır,

b) Kesesi ve vakti bol olanlar okusun. Marksizm'i genişçe, etüt etmeye bu kapıdan girilir. Marksizm bir denizse, bu yazı onun pusulası olur;

c) Marksizm'in dostları okusun. Çünkü Lenin, *"bir doktrini kepaze etmenin en kısa yolu, o doktrini toycasına savunmaya kalkışmaktır"* der.

d) "Tarafsız"lar okusun. Ola ki "nalla mıh" aralığının diyalektiğine akıl erdirirler.

e) Marksizm'in düşmanları okusun. Belki, —ille çatacağız diye— Marksizm kadar korkunç bir "Düşünce Devi"nin ağzına lokma ve evrene maskara olmak illetlerine —bu komprimeleştirilmiş öğüt— her hangi bir ilaç olur.

19.3.1935 Hikmet KIVILCIMLI

KARL MARKS

AİLESİ VE ÖĞRENİMİ

Karl Marks Mayıs 1818'de Trev'de (Prusya'nın Ren havalisinde) doğar. Babası avukat, Yahudilikten 1824'de Protestanlığa dönme. Ailesinin hali vakti yerinde, kültürü var, ihtilalciliği yok idi. Marks Trev kolejini bitirdikten sonra Bonn ve arkasından da Berlin üniversitelerine girdi. Üniversitede Hukuk ve özellikle Tarih ile Felsefe okudu. 1831'de Epikür felsefesi üzerine bir tez yazıp göstererek etüdünü başardı. Marks'ın o sıradaki kavrayışları, henüz Hegelci-idealist kavrayışı idi. Berlin'de, Hegel felsefesinden tanrısız ve ihtilâlci neticeler çıkarmaya bakan "solcu Hegelciler" (Bruno Bauer vs.) mahfiline (yuvarına) katıştı. Üniversiteden çıkınca, Marks Bonn'da kaldı. Niyeti orada profesör olmaktı. Fakat gerici bir politika güden ve 1832'de Ludwig Feuerbach'ı profesörlükten atan hükümet, 1835'de üniversiteye girmesine bir daha engel oldu ve aynı hükümetin, 1841'de, genç profesör Bruno Bauer'in Bonn'da konferanslar vermesini de yasak etmesi, Marks'ı herhangi bir üniversite kariyeri beklemekten vazgeçirdi.

MARKS: SOL HEGELCİ VE FEUERBACHCI

Bu sıralar, Almanya'da Sol Hegelcilik alabildiğine açılıp ilerliyordu. Hele 1836'dan beri, Ludwig Feuerbach, teolojinin (ilahiyatın) eleştirisine girişir ve 1841'de "**Hıristiyanlığın Özü**" kitabı ile iyice benimsediği materyalizme yönelir. 1843'de "**Gelecekteki Felsefenin Prensipleri**" eserini çıkarır. Engels, daha sonraları Feuerbach'ın bu yazıları hakkında şöyle yazar: *"Bu eserlerin (doğrusu wesender Christentums'un) ne kurtarıcı bir etki yaptığını insan kendi kendisine denemeli. Biz*

(yani Hegel'ciler; Marks da onlarla) birden bire Feuerbach'ın tilmizleri (öğrencileri- çırakları) oluvermişizdir."

GAZETECİLİKTEN EKONOMİSTLİĞE

İşte o sırada, Solcu Hegelcilerle oldukça ilişki noktaları bulunan Rhenain'in radikal burjuvaları, Kolonyada, Rhenau gazetesi adlı (1.1.1842'den beri çıkan) bir muhalefet gazetesi kurdular. Marks'la Bruno Bauer buna başlıca yazarlar gibi girdiler ve 1852 Ekim'inde Marks gazeteye baş yazar oldu. Bunun üzerine de, Bonn'u bırakıp Kolonya'ya geldi. Marks'ın idaresinde çıkan gazetenin devrimci demokrasiye eğilimi açıktan açığa belirdi. Hükümet ilk önce gazeteyi iki kat hatta üç kat sansüre uğrattı, sonra 1 Nisan 1843'de kapattı.(*) Marks'ın Gazete Rhenan [Rheinische Zeitung]da çıkarttığı özenli makaleler aşağıda gösteriliyor. Bunlardan başka olarak Engels'in andığı bir önemli makale daha var ki, Moselle vadisi bağcılarının durumları konusundadır. Marks, gazeteci hamaratlığı sırasında ekonomi-politik bilgisinin yetersiz olduğunu anladı ve anlar anlamaz ateşli ekonomi-politik etüdlere girişti.

EVLENME; DEVRİMCİ - YIĞINCI (KİTLECİ) HIZ

1843'de, Marks çocukluk arkadaşı olan ve daha üniversitede okurken nişanlanmış bulunduğu Jenny Von Westphalen ile Kreussnach'da evlendi. Karısı Prusya'nın asil ve gerici bir ailesindendi. Jenny Von Westphalen'in ağabeyisi en gerici bir zamanda (1850-1858) Prusya İçişleri bakanı oldu. Marks, 1843 sonbaharında, Arnold Ruge (1802-1880) ile birlikte radikal bir dergi çıkarmak üzere Paris'e gitti. Ruge, sol Hegelci, 1825'den 1830'a değin hapis, 1848'den sonra gerici (mürteci) ve 1866'dan 1870'e değin Bismark'a partizan olmuş bir adamdır. Fakat, Deutsche Französische Jahrebüche: Fransız Alman Yıllığı (haberleri) adını alan bu derginin yalnız 1. fasikülü çıktı. Almanya'da gizlice dağıtılmasındaki güçlükler ve Marks'la Ruge arasında çıkan düşünce ayrılıkları yüzünden kapandı. Marks, bu dergide yazdığı makalelerle, artık bize, *"var olan şeylerin*

(*) Rusça aslında yanlışlıkla "1 Ocak" denir. Marks 17-18 Mart'ta gazete yazı kurulundan çekilmeye mecbur kalmıştı. Ama, Sansür Bakanlığı 1843 Ocak'ı sonunda yayınladığı duyuruda 31 Mart'tan itibaren gazetenin yasak edildiğini bildirir.

hepsini amansızca eleştirmeyi" ve hele *"eleştiri silahı, silahların eleştirisine varmamalıdır"* diye öğütleyen, yığınlara ve proletaryaya ses veren bir devrimci gibi gözükür.

ENGELS-SOSYALİZM-LİG-MANİFEST

1844 Eylül'ünde, Friedrich Engels bir kaç gün için Paris'e gelir ve gelir gelmez Marks'ın sıkı fıkı dostu olur. Her ikisi de, o zaman Paris'te kaynaşan ihtilâlci grupların yangınlı yaşayışına en hamarat kişiler olarak katıştılar. (En başta gelen Proudhon'un doktrini idi ki, Marks 1847'de çıkan **Felsefenin Yoksulluğu** eseri ile bu doktrini yerin dibine batırmıştı). Marks'la Engels, çeşit çeşit küçük burjuva doktrinlerine yayılım ateşi açaraktan, devrimci Proletarya Sosyalizminin teori ve taktiğini veya bilimcil sosyalizmi (Marksizmi) yoğurdular. (Bu 1844-48 yıllarındaki Marks'ın eserlerine bakınız). 1845'de, Prusya hükümetinin dileği üzerine Marks, tehlikeli bir ihtilalcidir diye Paris'ten kovuldu. Brüksel'e gitti yerleşti. 1847 ilkbaharında Marks'la Engels, Komünistler Ligi denilen gizli bir propaganda derneğine üye yazıldılar ve bu Lig'in 2. (Londra, Kasım 1847) kongresinde özenli ve değerli yer tuttular. Bu kongre onlara, 1848 Şubat'ında yayınlanan ünlü **Komünist Partisi Manifesti**'nin kaleme alınmasını ısmarladı. Bu eser, yeni dünya kavrayışını, sosyal yaşayış alanına da yayılan önü sonu tutar tutarlı materyalizmi, en geniş ve en derin evrim bilimi olarak anlatılan diyalektiği, yeni bir toplumun, yüksek sosyalizm toplumunun yaratıcısı olan Proletarya'nın sınıf döğüşü teorisini ve işçi sınıfı'nın dünya tarihindeki devrimciliği rolünü, dahiyane bir apaçıklık ve dupdurululuk ile açıp anlatır.

MARKS PRATİK İHTİLÂLCİ

1848 Şubat Devrimi patlak verdiği zaman, Marks Belçika'dan kapı dışarı edildi. Tekrar Paris'e geldi. Mart Devrimi'nden sonra orayı da bırakıp Almanya'ya döndü ve Kolonya'da yerleşti. İşte, Marks'ın baş yazarı olduğu Yeni Rhenan gazetesi [Neu Rheinische Zeitung], 1 Haziran 1848'den, 19 Mayıs 1849'a değin orada çıktı. Yeni teori, 1848-49'daki devrimci olayların akışı ve ondan sonra bütün dünya ülkelerinin Proletaryacı ve Demokratik hareketleri ile doğruluğunu belli etti. Marks, üstün gelen karşıdevrim tarafından ilk önce mahke-

meye verildi, sonra Almanya'dan kapı dışarı edildi (16 Mayıs 1849). Gene Paris'e geldi, oradan da gene 13 Haziran 1849'da yapılan gösterilerden sonra kapı dışarı edildi. Sonra Londra'ya geçerek orada son günlerine dek yaşadı.

SÜRGÜNLÜK-YOKSULLUK-DİDİŞME-TEORİ

Bu sürgün yaşayışının şartları, Marks'la Engels arasındaki (1912'de basılan) mektuplaşmanın pek açık olarak gösterdiği gibi, "Dayanılmaz ölçüde" ezici ve üzücü idi. Marks ile ailesi yoksulluktan tam manası ile kırılıyordu. Eğer Engels'in devamlı ve içtenlikle yaptığı mali yardım olmasaydı, Marks yalnız **Sermaye** [Kapital] adlı eserini başaramamakla kalmayacak, belki de çekinilmez bir surette yoksulluktan düşüp ölecekti. Bundan başka, küçük-burjuva sosyalizminin, genellikle proletaryacı olmayan sosyalizmin egemen olan doktrinleri ve eğilimleri (akımları), Marks'ı, hiç durmaksızın, dinmeyen bir dövüş tuturmaya, bazen en kendinden geçirici, en yersiz şahsi saldırışlara girişmeye zorluyordu (Herr Vogt). Mültecilerden uzak duran Marks, bir sıra tarihi emekleri içinde, bilhassa ekonomi politik etüdüne kendisini vererekten, kendi materyalist teorisini yoğurdu. Marks, Ekonomi Politik bilimini, **Ekonomi Politiğin Eleştirisine Katkı** (1859) ile **Sermaye** [Kapital] (1. cilt 1867) adlı eserinde alt üst etti. (İlerde Marks'ın Doktrini'ne bakıla).

DEVRİMLER-1. ENTERNASYONAL-KOMÜN

50 yıllarının sonlarına doğru ve 60 yılları sırasında, Demokrasi hareketlerinin alevlenişi, Marks'ı pratik çalışmaya çağırdı. Ünlü 1. Enternasyonalin İşçilerin Uluslararası Birliği'nin Londra'da kuruluşu 28 Eylül 1864 tarihinde olmuştur. Marks, 1. Enternasyonal'in canı oldu, aynı sebepten Enternasyonal'in ilk çağırısının (adersinogüral) ve pek çok karar, duyuru ve bildirinin de yazarı gene Marks oldu. Marks başka başka memleketlerin işçi sınıfı hareketlerini bir arada toplamaya uğraşaraktan, proletaryacı olmayan, Marksizm'den önceki ayrı ayrı sosyalizm biçimlerini (Mazzini, Proudon, Bakunin, İngiliz liberal tradünyonizmi, Almanya'daki sağa doğru Lassal'cı gidiş-gelişleri ve ilh.) aynı bir yola yöneltmenin yoluna bakaraktan, bütün tarikatlar ve okulların teorilerini tepeleyerekten, başka başka memleket-

lerin proletarya dövüşleri için biricik bir taktik yarattı. Marks'ın 1871'de Devrimci olarak, güreş ve döğüş adamı olarak, o kadar içine işlemiş, o denli uygun ve yerinde öyle parlak bir görüşle **Fransa'da Sivil Savaş** adlı kitabında ölçüp tarttığı Paris Komünası (1871) yıkıldıktan sonra; Enternasyonal içinde Bakunin'ci (anarşist)lerin kışkırttıkları ikilikten sonra, Enternasyonal Avrupa'da kalamadı.

1. ENTERNASYONALİN VE MARKS'IN SÖNÜŞÜ

1872 La Hey kongresinden sonra, Marks, Enternasyonal'in Genel Konseyi'ni New York'a kaldırttı. 1. Enternasyonal tarihi görevini başarmış ve yerini yeni bir döneme bırakmıştır ki, bu dönemde işçi hareketleri bütün dünya ülkelerinde sonsuzcasına daha geniş ve daha hatırı sayılır bir açılışa kavuştu. O dönemde her ulusal devlet temeli üzerinde, yığıncı (kitleci) bir işçi sınıf sosyalist partisi kuruldu.

Enternasyonal içinde durmaksızın saçtığı çalışkanlık, daha da yaman uğraşlara bağlı olan teori emekleri üzerine binince, bunların verdiği yorgunluk, en sonunda Marks'ın sağlığını ve sıhhatini sarstı. Marks Ekonomi Politiğin biçimini değiştirme emeğinin ardını bırakmadı ve, bir sürü yeni malzemeler derleyerekten ve bir çok dilleri (örneğin Rusça'yı) etüd ederekten **Sermaye** eserini başarmaya çalıştı, amma hastalık **Sermaye**'sini sonuna erdirmesine engel oldu.

2 Aralık 1881'de, karısı öldü: 14 Mart 1883'de Marks, koltuğu içinde, mışıl mışıl son uykusuna daldı gitti. Marks, karısı (hemen hemen aile üyesi sırasına geçmiş olan) hizmetçileri Halene Demuth ile birlikte Londra'da Highate mezarlığına gömüldü.

MARKS'IN FİLOZOFİK VE SOSYAL DOKTRİNİ

Marks'ın görüş ve doktrinlerinin topuna birden Marksizm denir. Marks 19. yüzyılın üç belli başlı düşünce eğilim (akım)lerini süreklileştirip başardı. Bu üç akım insanlığın en ilerlemiş üç milletinden geliyordu: Klasik Alman Felsefesi, Klasik İngiliz Ekonomi Politiği ve genellikle Fransız İhtilâl doktrinleri ile bağlı olaraktan Fransız Sosyalizmi. Marks'ın düşüncelerindeki göze çarpan mantık gücünü ve tutarlı derli topluluğunu, Marks'ın hasımları bile teslim ederler; bu düşüncelerin topu birden modern materyalizmi ve bilimcil sosyalizmi, bütün kapitalist ülkelerdeki işçi sınıfı hareketinin teori ve programını meydana getirir. Bu yön bizi, Marksizm'in muhtevasını, yani, Marks'ın ekonomik doktrinini anlatmazdan önce, Marks'ın genellikle dünyayı kavrayışı üzerinde kısaca bir açıklama yapmaya zorladı.

MARKSİZMİN ÜÇ TAMAMLAYICI KISMI VE ÜÇ KAYNAĞI[NDAN İLKİ]

SOSYAL BİLİMLERDE TARAFSIZLIK YOK

"Marks'ın doktrini" bütün kapitalistleşmiş dünyada (gerek resmi, gerek Liberal) burjuva biliminin en büyük düşmanlığını ve en büyük kinini üzerine çekiyor. Burjuva bilimi, Marksizm'i bir çeşit "zararlı tarikat" sayıyor. Burjuva biliminden başka türlü şey de beklenemezdi. Çünkü sınıfların dövüşü üzerine temel atmış bir toplumda "tarafsız" sosyal bilimler bulunamazdı. Liberal veya resmi her bilim, şu veya bu suretle ücretli köleliği savunur. Marksizm ise bu köleliğe karşı dinmez bir savaş açmıştır. Bir ücretli kölelik toplumu içinde tarafsız bir bilim iste-

mek, sermayenin kazancı zararına işçi ücretlerini artırmanın gerekip gerekmediğini bilmek sorununda, burjuvadan tarafsız olmalarını dilemek, çocukça toyluktur.

Fakat hepsi bu kadar değil. Felsefe ile sosyal bilimin tarihi tam bir durulukla ispat ediyor ki: Marksizm'de, evrensel kapitalizmin düpedüz gelişim yolu dışarısına fışkırmış kapalı ve kaskatı bir doktrine veya bir "tarikatçılığa: sektarizme" benzer hiç bir yan yoktur. Bunun tam zıddı olarak, Marks'ın bütün dehası da, tamamı bu ileri insanlık düşüncesinin önceden koymuş olduğu sorunları halletmekten ibaret kaldı. Marks'ın doktrini, Felsefe'nin, Ekonomi- Politiğin ve Sosyalizm'in en büyük temsilcilerinin doktrinlerinin düpedüz ve doğrudan doğruya süreklileştirilmesi, devam ettirilişi gibi doğdu.

MARKSİZM EN YÜKSEK DÜŞÜNCE ANITIDIR

Marks'ın doktrini'nin gücü uçsuz bucaksızdır. Çünkü Marksizm doğrudur haklıdır. Marks'ın doktrini tamam ve iyice düzenlidir. İnsanlara öyle bütün bir dünya görüşü verir ki, bu görüş hiç bir burjuvaca zulmü savunmakla uzlaşmaz. Marksizm, 19. yüzyılda insanlığın Alman Felsefesinde, İngiliz Ekonomi Politiğinde ve Fransız Sosyalizmi'nde en iyi olarak yarattığı her şeyin doğal halefidir.

Marksizmin aynı zamanda üç tamamlayıcı kısmı da olan bu üç kaynağı üzerinde duracağız.

MARKSİZM VE 18. YÜZYIL FELSEFESİ

Materyalizm Marksizm'in felsefesidir. Avrupanın bütün yeni çağ tarihi, esnasında ve hele birikmiş Orta Çağ artıklarına karşı, fikirlerdeki ve kurumlardaki derebeyliğe karşı kestirip attırıcı bir savaşın açıldığı Fransa'da, 18. yüzyılın sonunda, Materyalizm keskinci mantıki sonuçlu, bütün doğa bilimlerinin prensiplerine uygun, batıl itikatlara, ikiyüzlülüğe, vs.ye düşman biricik felsefe oldu. Bu yüzden, demokrasi düşmanları Materyalizme karşı çıkıp çürütmeye, gözden düşürmeye, iftira ile boğmaya çabaladılar. Daima şöylece veya böylece dinin korunmasına veya tutumuna varan, çeşitli felsefece idealizm biçimlerini savundular.

Marks'la Engels, felsefece materyalizmi kuvvetle savundular ve materyalizmden her sapıtmanın ne derin yanlışlıklara gö-

müldüğünü bir çok kereler gösterdiler. Marks ile Engels'in fikirleri en duru ve ayrıntılı olarak Engels'in: **Ludwig Feuerbach** ve **Anti Dühring** adlı eserlerinde anlatılmıştır —bu iki eser— **Komünist Partisinin Manifesti** gibi —her bilinçli işçinin baş ucunda duracak gözde kitaplardandır.

HEGEL - FEUERBACH - DİYALEKTİK MATERYALİZM

Fakat Marks, 18. yüzyılın materyalizminde takılıp kalmadı, felsefeyi daha ileri götürüp güçlendirdi. Materyalizmi, klasik Alman felsefesinin kazançları ve özellikle, bir yandan Feuerbach materyalizmine kapı açan, Hegel sistemi ile zenginleştirdi.

Bu kazançların belli başlısı, Diyalektiktir. Diyalektik, en tam, en derin ve dar kafalılığı en saymaz bir evrim bilimi, maddeyi bize ardı arası kesilmez gelişimi içinde gösteren bilimdir. Doğa bilimlerinin en son keşifleri, radyum, elektronlar, elemanların değişimi. Burjuva filozoflarının doktrinlerine ve eski çürümüş idealizme doğru "yeniden" yüzgeri edişlerine rağmen, bu keşifler, Marks'ın diyalektik materyalizmini en parlak güzelliği ve üstünlüğü ile görkemli biçimde kuvvetlendirdiler.

TOPLUMUN VE TARİHİN MATERYALİZMİ

Marks, Felsefece materyalizmi derinleştirerek ve geliştirerek, ta sonuna değin açıp iletti ve materyalizmi doğa bilgisinden insan toplumunun bilgisine geçirip yaydı. Marks'ın tarihi materyalizmi, bilimcil düşüncenin en büyük kazancı ve tutkusu oldu. Ondan önce tarihin ve siyasetin kavranışında hüküm süren mahşerin ve gelişi güzelliğin yerine, şaşılası bir surette başarılmış, kotarılmış, derli, düzenlileştirilmiş bir bilim geçti. Bu bilim, sosyal bir toplum biçiminden, üretici güçlerin büyümesi dolayısı ile, daha yüksek başka sosyal biçimin nasıl gelişim sürecini tamamlayıp çıktığını, örneğin derebeylikten kapitalizmin nasıl doğduğunu gösterir. Nasıl ki insan bilgileri, insanın dileğine bağlı olmayarak mevcut bulunan doğayı, yani gelişimi içindeki maddeyi bir ayna içinde imişcesine aksettirip gösteriyorsa, tıpkı böylece sosyal bilgiler (yani felsefece, dince, politikçe, vs. edinilmiş kanaat ve doktrinler) dahi toplumun ekonomi rejimini bir ayna içinde imişcesine aksettirirler. Politik sorunlar, bir ekonomi temeli üzerinde, üst yapı olarak gelip kurulurlar. Örneğin,

bugünkü Avrupa Devletlerindeki muhtelif politika biçimlerinin, nasıl burjuvazinin proletarya üzerindeki tahakkümünü kuvvetlendirmeye yaradıklarını görüp anlıyoruz.

Marks'ın felsefesi insanlığa ve hele işçi sınıfına kudretli bilgi aletleri veren başarılmış bir felsecefe materyalizmdir. (Marksizmin öteki iki kaynağı ekonomi ve sosyalizm kaynakları sırasında görülecektir. (Marksizm Bibliyoteği No: 4'e [**Karl Marks'ın Ekonomi Politiği, Sosyalizmi, Taktiği**] bakıla. H.K.)

FİLOZOFİK MATERYALİZM

MARKS - FEUERBACH - MATERYALİZM

Marks'ın fikirleri 1844-45'lerde erginleşir. Bu yıllardan beriye, Marks materyalist oldu ve bilhassa Feuerbach'ın taraflısı oldu. Marks'ın Feuerbach'ta, hatta daha sonraları bile zayıf bulduğu yanları, ancak mantıkla materyalizm genişliği bakımından gözüken yetersizlikti. Marks "tarihte iz bırakan" Feuerbach'ın dünya tarihindeki değerini onun bilhassa Hegel idealizmi ile iyiden iyiye kopuşmasında ve materyalizmi sağlamlaştırıp ve güçlendirişinde bulur.

Gerçekten Marks şöyle yazar; *"18. yüzyılın Fransız filozofisi ve özellikle İngiliz ve Fransız materyalizmleri yalnız mevcut politik kurumlara karşı, mevcut dine ve teoloji'ye karşı savaş açmakla kalmadı... "Makul bir felsefe"ye karşı gelen "abartmalı" bir spekülasyon" anlamındaki her türlü metafizik ile de döğüştü"* (**Kutsal Aile**).

MARKS - HEGEL - DİYALEKTİK

"Hegel'e göre", diyordu Marks, *"hattâ fikir adını vererek, başlıbaşına bir süje kılığına soktuğu düşünce, realitenin (olan bitenin) yaratıcısıdır... Bana göre, fikir(ler) dünyası insan ruhu içine göçmüş ve orada ifade bulmuş maddeler dünyasından başka bir şey değildir."* (**Kapital**).

Marks'ın bu materyalist felsefesi ile sürekli mutabık kalmış olan F. Engels, el yazısı halinde iken Marks'ın okumuş bulunduğu **Anti Dühring** eserinde bu felsefeyi izah ederken, şöyle yazar: *"Bütün varlığın birliği, var oluşundan ibaret değildir... Bütün varlığın gerçek birliği maddeliğinden ibarettir ve bu maddelik... doğa bilimleri ile felsefenin uzun ve emekli bir*

evrimi ile ispat edilmiştir... Hareket, maddenin var oluş biçimi, var oluş sürecidir. Hiç bir zaman hiç bir yanda hareketsiz madde olmamıştır ve olamaz... Hareketsiz madde, maddesiz hareket kadar anlaşılmaz kalır... Fakat bunun üzerine insan, düşünce ve bilinç nedir ve nereden gelir diye kendi kendine sorarsa, düşünce ile bilincin insan beyninin ürünleri oldukları ve bizzat insanın bir doğa ürünü bulunduğu, içinde bulunduğu ortamda ve ortamla birlikte insanın da geliştiği neticesine varılır. Ve o zaman kendiliğinden anlaşılır ki, en son tahlilde insan beyninin ürünleri de gene doğa ürünleridirler ve beyin ürünleri doğa ile uyumsuzluk halinde değil, uygunluk halinde bulunurlar.. Hegel idealist idi, yani, ona göre kafasındaki fikirler dışarıda var olan, gerçek olay ve nesnelerin bir kopyası değildi. (Engels, asıl yazısında Abbilder (suret-yansıma) bazen de "istinsah -kopya" abklatsch der.) Belki tersine, nesneler ile nesnelerin geçirdikleri gelişim sürecidir ki, Hegel'e kalırsa, Fikir(ide)in gerçekleşmiş hayallerinden başka bir şey değildirler ve bu fikir, daha önceden, artık ne bileyim nerede, madde dünyasının varlığından önce vardır."

MADDE DÜŞÜNCENİN ANASIDIR

Engels'in **Ludwig Feuerbach** adlı bir kitabı var, ki onda Feuerbach'ın felsefesi hakkındaki kendisinin ve Marks'ın fikirlerini anlatır. Ancak Hegel, Feuerbach ve tarihin maddeci kavranışı üzerinde Marks'la birlikte (1844-45'de) yazdıkları eski el yazmasını tekrar okuduktan sonra basılmaya verdiği bu kitabında, Engels der ki:

"Her felsefenin ve özellikle her yeni felsefenin temelli sorunu, düşünce ile madde arasındaki ilişkiler sorunudur. İlkönceki unsur, en eski eleman nedir?.. Bu soruya verdikleri cevaba göre filozoflar iki ayrı kampa bölünürlerdi: Doğaya bakarak ruh (ide) daha önce gelir diyen ve bu yüzden her ne çeşitte olursa olsun, dünyanın, madde dünyasının yaratılmış bir nesne olduğunu kabul edenler... İdealizm kampını kuranlardı. Ötekileri, doğayı (evreni) ilkönce gelmiş sayarlar, çeşit çeşit materyalist okullarına girerlerdi." (Engels: **Ludwig Feuerbach ve Klasik Alman Felsefesinin Sonu**).

GERİCİ (MÜRTECİ) FELSEFELER

(Felsefe bakımından) materyalizm ile idealizmin başka herhangi bir türlü kavranışı karışıklıktan başka bir şey çıkarmaz. Marks, yalnız, daima şu veya bu suretle dine bağlı kalan idealizmi değil, fakat özellikle bu günlerde ortalığa pek yayılmış bulunan, Hume ile Kant'ın bakışını, agnostisizmi (bilinmezciliği), kritisizmi (eleştiricilik) pozitivizmi de, her ne kılıkta ortaya çıkarsa çıksınlar, hepsini kategorikman yanına uğratmadı. Çünkü bu son çeşitte bir felsefeyi gerici (mürteci) buldu, idealizme verilmiş taviz ve *"pratikte, materyalizmi inkâr ederken, ötede gizli kapaklı olarak kabul ediş."* (Engels: **Ludwig Feuerbach**) gibi saydı. Bu konuda, Marks'la Engels'in yukarıda anılan eserlerinden başka, Marks'ın Engels'e 12 Ocak 1866'da gönderdiği mektuba bakınız: Thomas Huxley *"son yıllarda olduğundan daha materyalist"* gözükür ve *"düşündüğümüz zaman asla materyalizmden ayrılamadığımızı"* bildirir. Marks aynı zamanda Huxley'i agnostisizme ve Hume teorisine doğru bir "gizli kapıcık" açmakla suçluyordu.

ÖZGÜRLÜK ZORUNLULUĞUN BİLİNCE GEÇİŞİDİR

Marks'ın, özgürlükle, zorunluluk arasındaki ilişkilere dair olan görüşünü unutmamak özenlidir. *"Özgürlük, zorunluluğu anlatmaktan ibarettir. Zorunluluk, ancak anlaşılmaz kaldıkça kör (bir zorunluluk)dür"* (**Anti Dühring.**) Bu, doğayı güden kanunların tanınması, zorunluluğun diyalektik bir surette özgürlük biçimine geçişinin tanımlanmasıdır (zorunluluğun özgürlük biçimine geçişi, tıpkı kavranılmış değil, belki kavranabilir olan "nesnenin kendisi"nin "nesnelerin özü"nden "olay"a geçer geçmez "bizim için nesne" haline girişi gibidir).

SAPIK MATERYALİSTLER

Feuerbach'ınki (ve hele Büchner-Vogt-Moleschotte'lerin "bayağı: vülger" materyalizmi) de birlikte olmak, üzere bütün "eski" materyalizmin öz yanlışlığı, Marks'la Engels'e göre, şu noktalardadır: 1. "Öz be öz mekanik" olmak (olanı biteni Mekanist anlamak), çünkü en son kimya ve biyoloji (ve, bugüne bugün, şunu da ilâve etmek uygun düşer: elektriğin madde teorisi, kanunu) ilerleyişini hesaba katmazdı; 2. Ne tarih, ne de

diyalektiğe uymayış (özellikle, diyalektiğe zıt yönde metafizik oluş) ve evrim görüşünü ne mantıki sonuçlucasına ne de bütünlemesine her şeye uygulayamayış, 3. "İnsanın özü"nü (tarihin elle tutulurcasına, somut bir surette belirleştirildiği) bir *"sosyal ilişkilerin tümü" gibi görecek yerde* "soyut: mücerret" olarak kavramak böylece "eski" materyalizm madde dünyasını "yorumlamak"tan başka bir şey yapmıyordu. Oysa ki bahis konusu edilmiş olan, dünyayı "değiştirmek"ti. Başka bir deyimle, eski materyalizm, "pratik devrimci faaliyetin" çapını ve değerini kavrayamıyordu.

DİYALEKTİK

HEGEL'İ AYAKLARI ÜSTÜNE KALDIRIŞ

Marks'la Engels, Hegel Diyalektiğini en geniş, en doğrucu, en derin bir evrim doktrini, klasik Alman felsefesinin en büyük kazancı sayarlar. Gelişim prensibi ile evrim hakkında söylenmiş diyalektikten başka her formül, onlara, dar, yoksul, doğada ve toplumda (bazen sıçramalar, katastroflar, devrimlerle göze çarpan) evrimin gerçek gidişini sakatlayan, baltalayan formüller gibi gözükür.

"Bilinçli diyalektiği, doğanın ve tarihin materyalistçe kavramlısı adlı doktrinimizin içine atarak, Alman idealist felsefesinden sıyrılıp kurtaran, şüphesiz hemen hemen yalnız Marks'la ben olduk. Doğa, diyalektiğin mihenk ve deneme taşıdır. Ve şurasını söylemek gerekir ki, modern doğa bilimleri olağanüstü zengin ve bol, yığını daima artan malzemeler sunar (bu, radyum, elektronlar, elementlerin birbirine dönüşmesi, vs. keşfedilmezden önce yazılmıştı. Lenin) *ve bu yığın yığın malzemeler su götürmezcesine ispat eder ki, doğa metafizikçe değil diyalektikçe işler."* (**Anti Dühring**).

MADDE HAREKET VE DEĞİŞİŞTİR

Engels yazar: *"Büyük ana teze göre, madde dünyası bir donakalmış nesneler kompleksi değil, belki bir prose, bir gidiş, oluş - yok oluş kompleksi sayılmalıdır ki, bu gidiş kompleksinde görünüşünde durgun, hareketsiz gibi gelen nesneler, tıpkı beynimizin içinde bıraktıkları zihin parıltıları yani fikirler gibi, ardı arkası kesilmez bir sıra birbirini kovalayan konakları baştan başa geçer dururlar... Böyle söyleyen büyük temel tez, özellikle Hegel'den beri gelen bilince o denli derinden derine işledi ki, tezin bu şekline karşı çıkacak hemen hemen kalmadı.*

Şurası doğru ki, bu temelli tezi teoride kabul etmek başka şey ve etüd edilen bütün alanlara, 'ayrı ayrı her olan bitene uygulamak' başka şeydir. (Diyalektik felsefe)nin önünde, kesin, mutlak ve kutsal olan hiçbir şey yoktur. O her şeyin geçmişini ve her şeye geçmişini gösterir ve onun ardı arkası kesilmez oluş —yok oluştan, var olma ve geçişten, sonsuzcasına yukarıya— çıkış gidişinden başka hiçbir şey mevcut değildir ve diyalektik felsefenin kendisi de, bu oluş yok oluşun, geçişin, çıkış ve gidişin beynimiz içine vurmuş parıltısından başka bir şey değildir." (**Ludwig Feuerbach**)

DÜŞÜNCE VE BİLGİ MADDEDEN DOĞAR

Demek, Marks'a göre diyalektik "*dış dünyanın olduğu kadar insan düşüncesinde genel hareket kanunlarının bilimidir*".

İşte Hegel felsefesinin bu devrimci görünüşünüdür ki Marks kabul etti ve geliştirdi. Diyalektik maddecilik "*bilimlerin üstünde yerleşmiş bir felsefeyi artık ne yapsındı... Bütün eski felsefeden, arta kalan ve kendi varlığını koruyan şey —düşüncenin teorisi ile kanunları—, formel mantık ile diyalektiktir.*" (**Anti-Dühring**). Hegel'in diyalektiği kavrayışında olduğu gibi, Marks'ın kavrayışındaki diyalektiğin de içinde, bugün bilgi teorisi veya epistemoloji (gneseolojie) adı verilen şey bulunur ki, bu bilgi teorisi de kendi konusu ile tarihcil bakımdan, bilginin nereden çıktığını, nasıl geliştiğini, bilgisizlikten bilgiye geçişi inceleyerek ve genelleştirerek yer tutmalıdır.

DİYALEKTİK MATERYALİZMİN NİCELİĞİ (KEYFİYETİ)

Zamanımızda, gelişim fikri, evrim fikri, sosyal bilincin hemen tümünün içine işledi, ama Hegel felsefesi yolundan başka bir yolla işledi. Bununla beraber, Hegel'e yaslanarak Marks'la Engels'in kanunlaştırdıkları biçimdeki evrim fikri, ortalıkta dolaşan evrim fikrinden çok daha geniş, özce, muhtevaca çok daha zengindir. Kullanıla gelen doktrinden çok daha zengin olan Marks doktrinindeki diyalektiğin birkaç göze çarpan karakteri şunlardır: Vakti ile tanınmış merhaleleri (aşamaları) göz önünde canlandırır görünen, ama başka bir biçimde, daha yüksek kertede canlandırır görünen bir evrim ("inkârın inkârı"), düz

çizgi halinde değil de adeta helezoni çizgi halinde giden bir gelişim, aksaya aksaya, katastroflar, kıyametler, ihtilâller, "ilerleyici gidiş içinde kopu kopu vermeler" yapa yapa olan bir gelişim, kemiyetten (nicelikten) keyfiyet (nitelik) haline geçişi, iç çelişkilerin gelişim biçimine girişi, bu gelişim, belli bir olay (fenomen)ın sınırları içinde veya belli bir toplumun göbeğinde, bir cisim üzerine etki yapan birbirinden ayrı kuvvet ve eğilimlerin çatışmaları ve çarpışmaları ile kışkırtılmış olması, bir tek veya aynı olayın bütün görünüşleri arasındaki çözülmek nedir bilmez sıkı bir bağlılığın ve karşıtlığın (zıt karakterin) bulunması. (Marks'ın 8 Ocak 1867'de Engels'e yazdığı mektuba bakınız, orada Marks, materyalist diyalektikle karıştırmanın saçma olacağını söylediği Stein teorisinin "katı üçlemeleri" (trichotemi)yle alay eder.)

TARİHİN MADDECİ KAVRANIŞI

DOĞA+TOPLUM BİLİMLERİ BİRLEŞİR

Marks, eski materyalizmin mantıksızlığını ve yarım yamalak oluşunu bilinçle kavradığı için, "*toplum bilimi, yani tarihcil ve felsefi denilen bilimlerin topunu birden, materyalist temelle uygun düşürtmek, ve materyalizme dayanarak toplum bilimini yeni baştan kurmak*" (**Ludwig Feuerbach**) gerektiği kanısına gelmişti. Eğer, genellikle materyalizm bilinci varlıkla izah ediyor, düşüncenin sebebini maddede buluyor ve varlığın sebebini düşüncede bulmuyorsa, aynı materyalizm insanlığın sosyal yaşayışına uygulanınca, orada da sosyal bilincin sosyal varlıkta izahını bulmasını elbet ister.

Marks der ki: "*Teknoloji (zenaatlar ve aygıtlar bilimi), insanın doğa karşısındaki çalışkanlığının, insan hayatının doğrudan doğruya üretmesindeki gidişin ve dolayısı ile de, bu üretim yapıştan fışkırıp çıkan yaşama şartları ile zihincil kavramların, düşüncelerin sebeplerini açığa vurdurur.*"

TARİHİN GİDİŞİNİ EKONOMİ TAYİN EDER

Marks, **Ekonomi Politiğin Eleştirisine Katkı** adlı eserinin ön sözünde, insan toplumu ile tarihine uygulanmış materyalizmin ana tezlerini tam bir formül halinde şöylece verir, anlatır:

"*İnsanlar, yaşamak için sosyal üretimde bulunurlarken, birbirleri ile, belli zaruri iradelerine bağlı olmayan bir takım ilişkilere, üretim ilişkilerine girişirler. Bu üretim ilişkileri insanların maddi üretim güçlerinin (üretici güçlerin) belli bir gelişim seviyesine karşılık ve uygun düşer. Bu üretim ilişkilerinin topu birden, toplumun ekonomik yapısını, gerçek temelini teşkil ederler ki, bu temelin üzerinde hukukcul ve politik bir üst yapı yükselir. Gene o temele uygun olarak da belli sosyal bilinç biçimleri karşılık düşer. Maddi hayatın üretim tarzı, sosyal, politik yaşa-*

yışın ve genellikle manevi hayatın gidişini şartlandırır. Gerçek olan biteni (realiteyi) insanların bilinci tayin etmez, bilakis, insanların bilincini sosyal olan biten (olaylar): (sosyal realite) tayin eder. Üretici güçler herhangi bir gelişim seviyesine geldiler miydi, o zamana değin içlerinde geliştikleri mevcut üretim ilişkileri ile, yahut üretim ilişkilerinin hukukça deyimlendirilmesi olan, mülkiyet ilişkileri ile çatışırlar. Bir zamanlar üretici güçleri geliştirici biçimlerde olan bu (üretici) ilişkiler, şimdi o güçlere engel olmaya başlarlar.

Derken sosyal bir devrim çağıdır açılır. Ekonomi temelinde olan değişiklik, az çok yavaşlık veya çabuklukla, bütün o yüce üst-yapının altını üstüne getirir. Bu gibi altüstlükler göz önüne getirildimiydi, daima —fizik ve doğa bilimlerinin yardımı ile onlara bağlı olanlara yakışır yolda ölçülüp biçilmesi gerek olan— ekonomik üretim şartlarının maddi altüstlükleri ile hukukçul, politik, dincil, artistik (sanatcıl) veya felsefi biçimleri; sözün kısası, insanların o çatışmayı (üretici güçler ile üretim münasebetleri arasındaki çelişki) bilinçlerine geçirdikleri ve sonuna kadar savaşarak götürdükleri ideoloji biçimlerini birbirinden ayırdetmek önemli ve gereklidir.

Nasıl ki bir kişinin ne kıratta olduğu, o kişinin kendi kendisi hakkında beslediği fikirlerle ölçülmezse, tıpkı öylece bir böyle altüstlük çağının ne olduğu da, o çağın kendi kendisi hakkında edinmiş olduğu düşüncelerle kestirilemez. Aksine bu edinilmiş düşünceler ve bilinci, o çağdaki maddi hayatın zıtlıkları, çatışmaları ile, sosyal üretici güçlerle üretim ilişkileri arasındaki çelişki ile izah etmek gerektir. Ana çizgilerinde taslaklaştırılacak olurlarsa görülür ki, Asyalı, Antik, Derebeyi ve Modern burjuva (işveren) üretim tarzları, bir o kadar sosyal ekonomi biçimleşmelerinin ilerleye gelmiş çağları diye gösterilebilirler" (Marks'ın 7 Temmuz 1866 tarihi ile Engels'e yazdığı mektuptaki kısa formüle bakınız: "*Üretim araçları ile bellileştirilmiş (emeğin) iş örgütlenmesi hakkında teorimiz*")

SAPIK TARİH FELSEFESİ VE MARKSİZM

Tarihin materyalistçe kavranışı, yahut daha doğrusu, materyalizmin mantıkçı ve tutarlı bir surette olaylar (fenomen) alanına götürülüp yayılması, ondan önceki tarih teorilerinde görülen iki öze (temele) ait yanlışlığı giderdi, çıkarıp attı. Birin-

cisi, ondan önceki tarih teorileri, insanların tarihteki faaliyetlerinin tutsalar tutsalar en çok ancak ideolojik güdülerini, fikirce zorunlu sebepleri göz önünde tutuyorlar, bu güdüleri (saik-motive), ve zorunlu sebepleri neyin doğurttuğunu araştırmıyor, sosyal ilişkiler sisteminin gelişimini güden objektif, elle tutulur kanunları kavramıyor ve bu ilişkilerin köklerini maddi üretimin gelişim seviyesinde aramıyordular. İkincisi, ondan önceki teoriler halk yığınlarının yaptığı etkiyi bütün bütüne ihmal ediyorlardı. Halbuki tarihcil materyalizm, ilk defa olarak, kitlelerin yaşayışındaki sosyal şartları ve bu şartların uğradıkları değişikliği bilimcil bir kesinlik ve açıklıkla inceleme imkanını verdi. Marks'dan önce "sosyoloji" ile tarih yazarlığı, gelişigüzel, sırf tesadüfcüklerin yardımıyla derlenmiş, ham (ayıklanmaya tabi tutulmamış) olayları biriktirmekle kalmıştı. Marksizm ise zıt eğilimlerin topunu birden gözden geçirdi. Bu çelişikliklerin muhtelif toplum sınıflarının iyice belli üretim ve yaşayış şartlarından ileri geldiğini gösterdi. Bir takım "hakim" fikirler seçmek veya bunları yorumlamak hususunda gösterilen sübjektivizmi, keyfi, gelişigüzel davranışları bir yana attı. Bütün başka başka eğilimlerin ve bütün fikirlerin orjinlerini (köklerini), istisnasız, maddi üretim güçlerinin durumlarında bularak açığa çıkardı; böylelikle de sosyal ve ekonomik sistemlerin doğuş, gelişme ve çöküşlerindeki gidişin bütün genişliğince ve derinden derine incelenmesine yol açtı. İnsanların kendi tarihini yapan sanatkarlar gene insanlardır. Ama bu insanların ve daha doğrusu insan yığınlarının güdüleri ne suretle belli olur, onları iten güç neden gerekir? Fikir çatışmalarının ve çelişen özlemlerin sebebi nedir? İnsan toplumunun kitlesi (yığınları) içindeki bu çatışmanın topu birden neyi temsil eder? İnsanın tarihteki bütün faaliyeti, maddi hayatın üretimi üzerine temel attığına göre bu maddi üretimin objektif şartları nelerdir? Bu şartların gelişim kanunu nedir? Marks dikkatini bütün bu sorunların üzerine yürüttü ve tarihin bilimce ne yolda inceleneceğini çizdi ve tarihi, akılları durduracak kadar bol çeşitli görünüşlerine ve bütün çelişkilerine rağmen, birtakım kanunlarla güdülen biricik bir gidiş (tek bir süreç) olarak ele aldı.

SINIF DÖVÜŞÜ

SOSYAL ÇATIŞMALARIN KANUNLARI VARDIR

Herkes bilir ki, Tarihteki her toplumda, bazı kimselerin dilekleri başkalarınınkiyle çatışır, sosyal yaşayış çatışmalarla doludur, tarih bize uluslarla toplumlar arasındaki döğüşü, ve bunun gibi de uluslarla toplumların içindeki dövüşü gösterir, bundan başka aynı tarih bize, birbirini kovalayan devrim ve karşıdevrim (irtica) savaş ve barış, durgunluk ye çabuk çabuk gelişme çöküp yıkılış devreleri gösterir. Marksizm, bu düpedüz mahşerin ve bu dehlizin (labirentin) içinde kanunların bulunduğunu keşfettiren yor gösterici ipi (rehberi): sınıf dövüşü teorisini elimize verir. Yalnız, bir toplumun bütün fertlerinin ve bütün bir toplum grubunun özlemlerini toptan görünüşleriyle incelemek, özlemlerin sonucunu bilimsel bir kesinlik ve açıklıkla belirleme ve tanımlamasına elverir. İşte, birbirine zıt özlemler, yazılı tarihteki her toplumun yapısı içinde bulunan sınıfların durumu ve yaşama şartları arasındaki farklardan doğarlar. Marks, Komünist Partisinin Manifest'inde şöyle yazar:

YAZILI TARİHTE BAŞ KANUN: SINIF DÖVÜŞÜ

"Zamanımıza gelinceye dek bir toplumun tarihi (daha sonra Engels ilave eder: İlkel komünanın tarihi hariç), sınıf savaşları tarihinden başka bir şey olmadı".

Özgür insan ve köle patrisyen, ve plebyen, ağa (derebeyi) ve toprakbent köylü, usta ve kalfa, bir sözle ezen ve ezilen, sürekli çatışarak, ardı arkası kesilmez bir savaş tuttular, bazan üstü kapalı (gizli), bazan açık, öyle bir savaş ki, daima ya ihtilalci bir devrimle bütün toplumun kılık değiştirmesi, ya da dövüşen iki sınıfın da yıkılıp gitmesi ile bitiyordu.

Modern burjuva toplumu, derebeyi toplumunun yıkıntıları üzerinde yükseldi, ama sınıf çatışmalarını ortadan kaldırmadı. Burjuva rejimi eski sınıfların yerine yenilerini, yeni eziş şartlarını, yeni dövüş biçimlerini geçirmekten başka bir şey yapmadı.

Bununla beraber, çağımızın, burjuvazi çağının kendisini öteki çağlardan ayırtedem karakteri, sınıf çatışmalarını basitleştirmiş, sadeleştirmiş, olmasındadır. Toplum gittikçe daha çok iki zıt kampa, doğrudan doğruya birbirine düşman sınıfa bölünür: bir yanda burjuvazi (sermayeci sınıfı), öbür yanda proletarya (işçi sınıfı)".

Fransız ulu devriminden beri, Avrupa tarihi, bir çok memleketlerde (sınıf mücadeleleri) besbellice olayların gerçek sebeplerini açığa vurdurdu.

Fransa'da daha Restorasyon devrim bir çok tarihçilerin (Thierry, Guizot, Mignet ve Thiers'i) meydana çıktıkları görüldü ki, bunlar, olayları genelleştirirlerken, bütün Fransız tarihini açacak anahtarın sınıf dövüşünden başka bir şey olmadığını teslim etmekten kendilerini alakoyamadılar. Modern çağ dediğimiz, çağ burjuvazinin tam başarı çağı, temsili kurumlar genişlemiş (veya üniversal) zengin yoksul herkesin oy verme çağı, kitlelerin içinde işleyen ucuz günlük basın çağı, güçlü çoğalan işçi ve işveren dernekleri (sendikaları) vs. çağı, daha da besbelli olarak gösterdi ki (her ne kadar bazan tek yanlı, "barışçı" "anayasacı" bir biçimde de olsa) sınıf dövüşü olayların motorudur. Marks'ın Komünist Manifest'inden aldığımız aşağıdaki pasaj, onun modern toplum içinde her sınıf m durumunu objektif olarak ve bu sınıfın gelişim şartlarının tahlili ile birlikte tahlil edecek olan sosyal bilime (sosyolojiye) ne gibi zorunluluklar dayattığını bize gösterir:

DEVRİMDE BAŞ SINIF: PROLETARYA

"Bu gün bu saat burjuvazi ile yüz yüze gelen bütün sınıflar içinde, yalnız proletarya (yalnız işçi sınıfı) gerçekten devrimcidir. Öteki sınıflar büyük endüstri (sanayi) ilerledikçe çökerler, eriyip yok olurlar; işçi sınıfı ise, bilakis, büyük sanayinin (modern endüstrinin) en güzel ve zorunlu ürünüdür.

Orta sınıflar, küçük fabrikacılar (küçük imalâtçılar), parakendeciler (dükkan sahipleri), esnaflar, köylüler, burjuvazi ile çarpışırlar; çünkü burjuvazi onların orta sınıf olarak (küçük-

burjuvazi) kalmaları için bir tehlikedir. Demek onlar devrimci değil, belki muhafazakardırlar (tutucudurlar); biraz daha gidilse, mürtecidirler (gerici); isterler ki tarih çarklarını gerisingeriye döndürsün. Eğer devrimci gibi hareket ediyorlar ise, bu onların bir, gün gelip işçi sınıfı içine düşeriz diye korktu'klarındandır; o zaman bunlar şimdiki çıkarlarını değil gelecekteki çıkarlarını savunurlar; Kendi görüşlerini bırakıp işçi sınıfının (proletaryanın) görüşünden yana çıkarlar."

Bir sıra tarihle ilgili eserleri içinde Marks, materyalistçe tarih yazarlığının en parlak örneğini, tek tek her ve bazen bir sınıf içerisindeki zümre ve tabakaların tahlilini yaptı, göze batarcasına bir apaçıklık içinde niçin ve nasıl "her sınıf dövüşünün bir politika dövüşü olduğunu" gösterdi. Şu andığımız pasaj, her tarihcil gelişimin (evrimin) bileşkesini aydınlığa çıkarmak amacı ile, Marks'ın tahlil ettiği sosyal ilişkiler ağı ile bir sınıftan ötekisine, geçmişten geleceğe geçiş aşamalarının ne denli karışık olduğunu bize açık açık gösterir.

Marks teorisi, en derin, en kesin ve en ayrıntılı tasdik ve uygulanışını Marks'ın ekonomi doktrininde bulur. (Marksizm'in Ekonomi, Sosyalizm ve Taktik bölümleri, Marksizm Kütüphanesinin, No: 4'ündedir)

KARŞILIKLAR

Felsefe Anlamı: Usseverlik. Felsefe ne ile uğraşır? Şu üç şeyle:

1— Her bilimde bulunup da hiç bir bilime özgü olmayan genel sorunları araştırır. Varlık nedir? gerçeklik nedir, madde, ruh nedir? gibi... Her bilim köşesini, felsefe ise topunu birden arar.

2— Bu araştırmalardan bir takım prensipler çıkarır. Örneğin: Bilgi nereden gelir? Sosyal psikolojiden. Sosyal psikoloji? Sınıf ilişkilerinden. Sınıflar? Ekonomi ve teknikten ve ilh...

3— Bu prensiplerle bilimlere düzen verir, yeni araştırma yolları açar.

Obje-Süje: İnsan için varlık iki kılıkta gözükür:

A— Bir insanın kendisi, "BEN"i (isan düşüncesi) buna: Süje (düşünen kimse) diyoruz.

B— Bir de "Ben"den başka yani insan düşüncesi dışında sayılan (bilhassa varlıkları) var. Ona da obje (düşünülen nesne) adını veriyoruz. Obje (varlık) mi önce gelir süjeyi yapmış, yoksa süje (düşünce)-mi önce gelip objeyi yapmış? Bu sorun felsefenin baş sorunudur.

Objektif: Düşünülen nesneye göre.

Sübjektif: Düşünen kimselere göre.

Monizm - Düalizm:

1— Bazı (sınıflı toplumun üstün) felsefeleri, obje ile süjeyi iki ayrı cevher sayarlar: Bunlara Düalizm (ikicilik) denir.

2— Gerçekte ise obje ile süje, bir tek varlığın bize göre iki görünüşüdür.

Düşünülen nesne insanın "Ben"i olduğu zaman "düşünen kimesne" de bir objedir. Obje ile süje, aynı özden gelir diyen felsefeye Monizm (bircilik) denir. Monizm de iki çeşittir:

1— Objeyi (varlığı) yaratan süje (düşünce) dir diyen idealist Monizm: "Vahdaniyetçilik" "panteizm" gibi.

2— Yaratılan ve yaratan yok, süje (düşünce) de objenin (varlığın) bir özel biçimidir diyen: Materyalist monizm'dir. (Her materyalist monizm. Marksizm olamaz, ama Marksizm bir materyalist monizm'dir).

Metafizik: (Fizikten sonra: Aristo'nun ilk sebepleri arayışı)., Fizik ötesinde, tabiat bilimlerini hiçe sayan sırf süpekülasyon (kuru akıl, tecrübe dışında teoriye) üzerine yaslanırlar sanan bir bilgi kuruntulamak. Varlığı, değişmeyen Mutlak bir nesne sanmak ve öylece: "hiç bir şey olmaksızın her şey olan varlık"ı aramak: en sonunda tanrıya kapaklanmak. (Bütün idealist felsefenin ideali budur.)

Materyalizm - İdealizm: Felsefe başlıca iki zıt ordugâha bölünür: 1—Materyalizm süje obje'den düşünce varlık'tan ruh maddeden gelir: ruhu ve düşünceyi belli eden maddi varlıktır, der. Materyalizm gelişim halinde olan bir toplumun veya devrimci bir sınıfın Devrimci felsefesidir. (İsa'dan 5-6 yüzyıl önce Yunan Medeniyeti doğarken; 18. yüzyıllarda Avrupa burjuvazisi devrime hazırlanırken felsefe materyalisti,) 2— İdealizm: Materyalizmin tersi; varlığı düşünce doğurur, maddeyi ruh yaratır, der. İdealizm çöken bir sosyal düzenin eziş veya ölüş halindeki bir sınıfın gerici felsefesidir. (İ.Ö.3-4 yüzyıl önce Yunan medeniyeti batarken çıkan sofizm, ahlak felsefesi; 20 yüzyıl başında kapitalizm düzeni çürüyüp dağılırken görülen kaşarlı idealizm çeşitleri, Durkheim'cılıklar, Berksonizm'ler. iih. gibi.)

Gerici Felsefeler: İnsan bilgisinin zayıf noktaları üzerine tünemiş düşünce baykuşları.

Agnostisizm: (Bilinmezcilik). Bilgimiz izafi sınırlı ve eksiktir. Bununla mutlak, sınırsız ve tam olanı (Tanrıyı! Ruhu!) kavrayamayız. Bilimin vardığı yerde şimdiye dek madeden başkasını bulamadık; ama bunda aldanıp, aklanmadığımızı, maddenin ötesinde bir ruhun bulunmadığını bilmiyoruz... der. Agnostisizm "materyalizmin beşiği" olan İngiltere'de burjuvazi devrimini bitirince doğdu. Huxley (1825-95) gibi materyalistler Spencer (1802-

1913) gibi filozoflar elebaşılarıdır. Engels bunlara "Korkak Materyalist" der. Çünkü, her günkü yaşama ve araştırmalarında materyalistçe davrandıkları halde üstün sınıflardan aldıkları maaş hatırı için, idealizm'e açık kapı bırakırlar: "bilmeyiz ama bir Tanrı var" derler!

Pozitivizm: Agnostisizm'in Fransızcası. Fransa'da; 19. yüzyıl başında işçi hareketleri sarpa sararken Auguste Comte. (1798-1850) tarafından sistemleştirildi. Laittre (1801-81) ve Spencer'ce işlenir. Pozitivizm'e göre, insan olan bitenleri ve olay kanunlarını bilir, ama "sebep"lerini kavrayamayız. Olay ve kanunları dışında Mutlak sebep varmış gibi?

Kant - Kritisizmi: Almanya'daki agnostisizm mostrası, Emanuel Kant, önce: maddeyi yaratan bir Ruh ve Tanrı, metafizikle isbat edilemezden (Saf Aklın Eleştirisi); sonra —bu işe oda hizmetçisi ağladı diye— ahlak için bir Tanrı uydurmağa kalkışır. (Pratik Aklın Eleştirisi). Bu uğurda Ben ve Evren, Zaman ye Mekan diye iki "kategori"ye parçalar, Ruh da Madde de ispat edilemez neticesine varır. O zaman, "Ben" ile "Evren"i birleştirmek için —alelusul— bir "Tanrı"cağız da, o kotarıverir.

Septisizm (işkilcilik): Agnostisizm "ilk sebebi" bilmiyorum diyorsa, septisizm: hiç bi şeycikleri bilmem demeğe getirir: Ne gerçek, ne hiç bir şeyin doğru olduğu bilinmez; öyle ise objektif bir bilim de kurulamaz! Matefizik-Gerçek-Bilim-üç büyük yalandır, (ister inan ister inanma).

Hume Fenomenist (olaycı) İngiliz filozofu: ona göre, bize doğruyu ancak deney verir. Deney ise bir vicdan ve şuur olayıdır: Demek cevher yoktur. Ruh ve beden olayların meydana getirdikleri bir kavrayıştır. Olaylarsa boyuna değişirler: Demek kanunlar görünüştürler. Şimdiden başka hiçbir şeyden emin olamayız; yarını bilemem? ve ilh.

Devrimci Felsefe:

Diyalektik (Devrimci gelişim felsefesi): Her olay bir sentezdir. Bir sentezin doğması için birbirine zıt iki başka olay yani tez ile antitez gerektir. Tez ile antitez çarpışırlar. Bu çarpışma bir noktaya kadar birikip kızıştıktan sonra bir kıyamettir kopar ve yeni bir olaya (senteze) atlanır. Sentez, ne teze ne antiteze benzemez: onlardan bambaşkadır. Her doğan sentez olay

gene durmadığından, başka bir olay tezine karşı antitez olur: yeniden çarpışma, çatışma, hareket, değişme, yeni bir sentez ve ilh.. tarzında, arada bir hız olarak, gerile gerile atlayışlar ile daima ilerleyiş, değişiş felsefesi.

Evrim: Tez ile antitez arasındaki çatışma ve kızışmanın biriktiği hız aldığı konak.

Devrim: Bu birikme olgunlaşınca, yeni bir senteze birden bire sıçrayarak atlayış.

Evrim kemiyetçe değişme, devrim keyfiyetçe değişmedir, öz değişiklikler ne yalnız evrimle, ne de yalnız devrimle değil, birbirini tamamlayan, birbiri ardından çekinilmez bir surette gelen hem evrim hem de devrimle olur.

Hegelci diyalektik (idealist Hegel diyalektiği): Hegel'e göre ilk olan Fikir'dir. Fikirler, diyalektik bir gidişle çarpışarak daima değişir ve devrimle açılırken dış dünyayı ve tarihi yaratırlar. Varlık düşüncenin diyalektik bir ürünüdür. Kari Marks: Hegel diyalektiğini "baş aşağı yürüyen" tersine devrimci bir felsefe saydı. Ondaki devrimci özü doğru, dürüst yürütmek için, tuttu, Hegel diyalektiğini "ayakları üstüne" kaldırdı: Yani, diyalektiği idealizm örümceğinden kurtardı, materyalist çehresi ile tanıttı. Marks gösterdi ki, diyalektik bir surette değişiş ve gidiş maddenin duygusu, özü ve ta kendisidir. Madde diyalektik olduğu için maddenin kafamızda bıraktığı iz demek olan Fikir de diyalektiktir. Diyalektik fikir maddeyi yaratmaz; bilâkis, diyalektik madde kendine benzeyen fikirleri doğurur.

Feuerbach: Materyalist, hümanist (insancıl) Alman filozofu. Marksizm'in Feuerbach'da bulduğu eksikliklerin başlıcaları şunlardır:

1 — Feuerbach materyalizmi, diyalektik değildir;

2 — Feuerbach'a göre, insan tarihin ürünüdür. Marksizm'de; insan tarihin yalnız neticesi ve eseri değil, aynı zamanda tarihin sebebi ve etkenidir de. İnsan tarih selinde bir saman, çöpü değil, aktif (yapıcı) bir varlıktır.

3 — Feuerbach, insan bilgisinin maddi kaynaklardan geldiğini gösterir. Fakat bu bilginin ne ile bellileştiğini koyamaz. Marksizm, insan bilgisinin insan aktifliği ile, insan emeğinin yayılımı ile, insanın faaliyetine göre belli olduğunu isbat eder.

Diyalektik Materyalizm: Hegel diyalektiği ile Feuerbach materyalizmi'nin (çarpışmasından doğma bir) sentezidir; Düşünce ve varlık diye iki ayrı cevher yok (monizm) biricik olan maddedir (materyalizm); ama, madde ölü, durgun değil devrim ve devrimci bir nesnedir (diyalektik). (Kapitalizmde, en devrimci sınıf proletarya olduğu için diyalektik materyalizm işçi sınıfının felsefesidir).

Sosyoloji: Bütün varlık karşısında felsefe ne ise, toplumun karşısında sosyoloji odur. Madem ki sosyoloji bir toplumun filozofisidir, demek onda da "felsefede bulduğumuz üç konu vardır:

1— Ekonomi, hukuk, siyaset, ahlâk ve ilh. gibi toplum bilimlerinde parça parça bulunup da hiç birisine has olmayan en genel sosyal sorunları: toplumun hareket kanunlarını; doğuş, büyüyüş, çöküş sebeplerini, toplum şekillerini araştırır;

2 — Bu araştırmalardan bir takım prensipler çıkarır. Örneğin: sosyal çatışmalar, ekonomik ihtiyaçlar ve üretim ilişkilerine göre belirleşir. Tarih maddi-ekonomik sebeplerle yürür, toplum içindeki çatışmaların başı geçim çatışmalarındandır. (Tarihi Maddecilik)... gibi.

3 - Bu prensiplere göre insan kümelerine içinde bulundukları tezatları çözümlemek veya baskı altına almak için birtakım metodlar verir. Örneğin, sınıf çatışmaları içinde sınıf dövüşmesi metodları gibi. Örneklerimizin tersi de olur:

1 - Toplumda hareketi ve kanunları inkâr ("tarih bir tekerrürdür");

2 - Ekonomi: Çatışmaları ideolojikçe anlaşamamazlıktandır;

3 - Sınıflar döğüşü yoktur veya olmamalıdır. (Burjuva sosyolojileri) gibi.

Tarihi materyalizm:
(*Proletarya Sosyolojisi*)

1 - Tarih akar, toplum belli kanunlara göre değişir;

2 - Değişmeyi de tayin eden ve yöneten toplumun maddesi, yani ekonomisidir.

3 - Sosyal değişmeler ve devrimler sınıf çarpışmaları ile olur... der ve metodlar verir.